Список використаних джерел:
1. Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text
2. Рішення Федерального конституційного суду Німеччини від 15 грудня 1983 р. у справі щодо перепису населення (Volkszählungsurteil, BVerfGE 65, 1). URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1983/12/rs19831215_1bvr020983en.html
3. Federal Constitutional Court of Germany. Judgment of 27 February 2008 (1 BvR 370/07, 1 BvR 595/07) on Online Searches and the Fundamental Right to the Confidentiality and Integrity of Information Technology Systems. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2008/02/rs20080227_1bvr037007en.html
4. Conseil Constitutionnel. Décision n° 2009-580 DC du 10 juin 2009 (Loi favorisant la diffusion et la protection de la création sur Internet – HADOPI). URL: https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000020735682

Петрецька Наталія Іванівна, *кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК: НОВА ЯКІСТЬ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Витоки конституційного екологічного розвитку сягають класичних природно-правових доктрин. Жан-Жак Руссо у своїй концепції суспільного договору наголошував, що свобода та рівність є основою справедливого суспільного устрою, а гармонія людини з природою — необхідна умова гідного життя [1]. Джон Локк розвинув ідею природних прав людини, серед яких ключовими є життя, свобода та власністьє [2]. Саме вони формують підвалини сучасних екологічних прав, адже власність і простір не можуть існувати поза природним середовищем. Шарль Монтеск’є заклав принцип поділу влади як гарантію балансу та захисту прав [3], що у сучасному вимірі означає й розподіл відповідальності державних інститутів за охорону довкілля.

Таким чином, класики природного права сформували методологічний фундамент, у якому природа розглядається не лише як ресурс, а як невід’ємна складова свободи та гідного життя. Саме ця традиція створює основу для

подальшої еволюції правової системи у напрямі конституційного екологічного розвитку.

У контексті нашого дослідження варто співставити конституційний екологічний розвиток, опираючись на органічну теорії суспільства Герберта Спенсера. Він розглядав право як регулятивну систему «соціального організму» та виходив із принципу рівної свободи: кожна людина має право на свободу дій, доки вони не порушують свободу інших. Такий підхід дозволяє побачити право як живий організм, що забезпечує баланс між індивідуальними правами та суспільними інтересами [4].

Природне середовище у цій перспективі постає не лише як ресурс, а як невід'ємний «орган» соціального організму, без якого неможливе його існування. Саме тому екологічне право у такій концепції не є периферійним чи другорядним, а виступає системоутворюючим елементом. Воно забезпечує рівновагу між людиною, суспільством і природою та стає внутрішньою умовою життєздатності соціального організму. У цьому сенсі конституційні гарантії екологічних прав не можна розглядати як зовнішнє доповнення — вони є необхідною складовою стійкості та розвитку суспільства.

У розвитку правової думки дотичним до нашого дослідження важливим етапом стала синтетична теорія права, що виникла як спроба подолати протиставлення між природно-правовими доктринами та позитивізмом. Її представники(Дворкін, Максимов, Єрмоленко Петришин, Лемак та ін.) виходили з того, що право не можна звести лише до норм, встановлених державою, але й не можна обмежити його виключно ідеями природної справедливості. Синтетичний підхід поєднує природні права людини (життя, свобода, гідність), позитивні норми (закони, інститути, процедури) та соціальні фактори (культура, мораль, економіка) [5,6,7,8].

У такій інтеграції право постає як багатовимірна система, що забезпечує баланс між цінностями та практикою. З огляду на це, вважаємо, що екологічне право слід розглядати не як ізольовану галузь, а як результат синтезу природних прав на безпечне довкілля, позитивних норм екологічного законодавства та соціальних потреб у сталому розвитку. Саме тому воно має конституційний вимір: гарантії екологічних прав закріплюються у правовій системі як інтегративний елемент, що поєднує цінності, інститути та практику.

О. Петришин та В. Лемак підкреслюють, що саме конституційне право формує рамку для реалізації екологічних прав, адже воно поєднує природно-правові засади з позитивними нормами та соціальними потребами [8]. С. Максимов у своїх працях акцентує на інтегративному характері права, що дозволяє розглядати екологічні права як невід'ємну складову конституційного розвитку [6]. У цьому контексті екологічне право постає як комплексна галузь, що на національному рівні розвивається в межах конституційних гарантій, а на супра-національному рівні — стає частиною глобального конституціоналізму через інтеграцію міжнародних стандартів (зокрема європейських екологічних норм, Оргуської конвенції, Цілей сталого розвитку) [9,10,11].

Як слушно зазначає В. Єрмоленко, лише конституційне право можна вважати справді самостійною галуззю, тоді як інші тією чи іншою мірою залежать від нього, адже протиставлення самостійних і комплексних галузей права стало наслідком недостатньої проробки категорій «самостійність» і «комплексність» [7].

Галузь конституційного права на супра-національному рівні інтегрує екологічне право як складову глобального конституціоналізму. *Таким чином, конституційний екологічний розвиток України означає не лише оновлення норм, а й переосмислення ролі природного середовища як основи гідного життя людини. Це включає розширення блоку екологічних прав і гарантій, стратегічне планування простору, інклюзію та етичне ставлення до природи*. Як зазначає Л.Лазоренко, цифрові екосистеми у сфері екологічної політики стають інструментами прозорості, моніторингу та управління, що забезпечують інтеграцію держави, бізнесу та громадян у процесі охорони довкілля [13]. В умовах війни та євроінтеграції саме ці аспекти визначають нову якість правової системи України.

Концептуальна еволюція конституційного екологічного розвитку постала із настанням цифрової доби. Тим, що ще вчора було лише технологічним інструментом, сьогодні стає новим фактором конституційного мислення — штучний інтелект (ШІ). Його інтеграція у сферу екологічного права відбувалась поступово: спершу акцент робився на інноваційних можливостях точного моніторингу стану довкілля, прогнозування кліматичних змін та управління природними ресурсами [14]. Згодом виникла ідея використання алгоритмів створених штучним інтелектом як інструментів етичного ставлення до природи — від оптимізації просторового планування до створення моделей сталого розвитку [15].

Проте поруч із новими можливостями виникають і нові виклики. Дата-центри, алгоритми та електронні відходи формують нові екологічні ризики, які потребують конституційного врегулювання. Саме тому цифрова екологія формує новий рівень конституційного захисту. Право на безпечне довкілля у XXI столітті охоплює не лише традиційні загрози, а й ризики та можливості, пов’язані з використанням ШІ [16]. Це означає розширення блоку екологічних прав у цифровому вимірі.

Особливо глобального значення ці процеси набувають у контексті євроінтеграції. Правові рамки ЄС щодо ШІ вже формуються, і їх інтеграція з екологічними стандартами створює новий рівень конституційного захисту. Для України це відкриває можливість гармонізації власної правової системи з європейськими нормами.

У цифрову добу екологічне право постає як складова конституційного розвитку, що поєднує природно-правові засади з технологічними стандартами глобального конституціоналізму. Штучний інтелект і цифрові екосистеми не утворюють окремої галузі знань, але стають чинником його трансформації, надаючи нові інструменти моніторингу, управління та етичного ставлення до

природи. Таким чином, цифрова доба виступає каталізатором оновлення правової системи, а екологічне право формується як комплексна галузь, що інтегрує класичні природно-правові принципи з технологічними інноваціями глобального конституціоналізму.

Отже, від класичних природно-правових доктрин (Локк, Руссо, Монтеск'є), через органічну теорію Спенсера та синтетичні концепції інтеграції права (Шершеневич, Коркунов, Петришин, Лемак, Максимов, Фуллер, Дворкін), до сучасної цифрової екології (Берестецька, Лазоренко, Муха, Гнєзділова) — конституційний екологічний розвиток України постає не лише спадкоємцем класичних ідей, а й інтегрує новітні технологічні стандарти. Це формує нову якість правової системи, де природа і цифрова екологія не протиставляються, а поєднуються у єдиному концепті глобального конституціоналізму. Саме цей синтез — між природним і технологічним — відкриває новий вимір правового мислення, що стає гарантією гармонії людини, суспільства і довкілля.

Список використаних джерел:

1. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ : Port-Royal, 2001. 349 с. (Філософські першоджерела). ISBN 966-7068-06-4.
2. Локк Дж. Два трактати про правління / Пер. з англ. В. Шовкун. Київ : Основи, 2001. 412 с. ISBN 966-500-089-6.
3. Монтеск'є Ш. Про дух законів / Пер. з фр. О. Коваленко. Київ : Юрінком Інтер, 1995. 672 с. ISBN 966-7533-02-0.
4. Спенсер Г. Основи соціології / Пер. з англ. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 512 с.
5. Дворкін Р. Право як цілісність // Вісник Академії правових наук України. 2005. № 3. С. 45–58.
6. Максимов С. І. Теорія держави і права : навч. посіб. Львів : Світ, 2010. 368 с.
7. Єрмоленко В. М. Конституційне право як самостійна галузь : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 276 с.
8. Петришин О. В., Лемак В. В. Загальна теорія права : підручник. Харків : Право, 2015. 512 с.
9. Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters. United Nations Economic Commission for Europe, 1998.
10. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations, 2015.
11. OECD. Digital Government Review of Ukraine: Towards Digital Transformation. Paris : OECD Publishing, 2022.
12. Єрмоленко В. М. Містобудівне право в системі права України // Право. Людина. Довкілля. 2019. № 1. С. 25–31.

13. Лазоренко Л. Цифрові екосистеми у сфері екологічної політики: виклики та перспективи публічного управління. *Державне управління та цифрова трансформація*. 2024. № 3. С. 45–52.
14. Берестецька О. Потенціал цифрової трансформації у досягненні екологічних цілей сталого розвитку України. *Вісник Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя*. 2025. № 4. С. 28–35.
15. Ставська С. Великий потенціал AI (штучного інтелекту) у вирішенні проблем екології і природокористування. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Екологія. Людина. Суспільство»*. 2024. С. 241–243. DOI: https://doi.org/10.20535/EHS2710-3315.2023.292576.
16. Муха Р. Б., Гнєзділова В. І. Цифрова екологія: міждисциплінарне осмислення об'єкта, предмета і методології. *Науково-практичний журнал*. 2025. № 4(61). С. 28–35. DOI: https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.4-61.4.

Розгон Ольга Володимирівна, *кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТ КОНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА «ЗЕЛЕНОГО» ПЕРЕХОДУ

У контексті актуалізації *конституційного розвитку України* в умовах воєнного стану *енергетична безпека* набуває статусу стратегічного пріоритету, що визначає спроможність держави забезпечувати стабільність демократичного устрою та реалізацію прав і свобод людини. Захист і відновлення вітчизняної енергетичної інфраструктури розглядається не лише як внутрішньодержавне завдання, а й як вагомий внесок у зміцнення загальноєвропейської архітектури безпеки. *Енергетична стійкість України* є фундаментальною передумовою збереження європейських демократичних традицій і правових стандартів на континенті, оскільки є запобіжником проти використання енергоресурсів як інструменту політичного тиску та руйнації основ міжнародного правопорядку.

З огляду на воєнні ризики та системні пошкодження об'єктів критичної енергоінфраструктури *енергетична безпека* набуває статусу фундаментальної *складової національної безпеки* та конституційного ладу (ст. 17 Конституції України). У цьому контексті держава має гарантувати стабільність енергопостачання як базову умову реалізації прав і свобод людини, оскільки створення автономних мікромереж стає критичним чинником життєздатності територіальних громад.

Забезпечення *енергетичної безпеки* розглядається як багатокомпонентна правова конструкція, що інтегрує норми міжнародного права, acquis